

Eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Jätämme eduskunnan oikeusasiamiehen tutkittavaksi seuraavat kaksi kantelua.

1. Vaalilain noudattaminen eduskuntavaaleissa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin antoi 6.3.2019 vastauksen Seitsemän tähden liike ry:n puheenjohtajan Paavo Väyrysen 18.1.2019 tekemään kanteluun, joka koski puolueiden osallistumista Yleisradion vaaliohjelmiin.

Vastauksessaan Sakslin nojautui aikaisemman oikeusasiamies Riitta-Leena Paunion ratkaisuihin:

”Silloinen oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio on kahdessa 24.5.2004 antamassaan vastauksessa (Dnro:t 1249/4/04 ja 1254/4/04) katsonut, ettei Yleisradio Oy:n eurovaaleja koskevaa ohjelmistoa toteutettaessa ollut menetelty tavalla, joka olisi johtanut laillisuusvalvojan toimenpiteisiin. Asiassa oli kysymys pienpuolueiden osallistumisesta vaaliohjelmiin. Asiassa Dnro 1254/4/04 kantelija arvosteli sitä, että Köyhien Asiassa ry ei ollut saanut kutsua Yleisradio Oy:n eurovaaleja koskeviin vaaliohjelmiin. Selvityksestä ilmeni muun muassa, että TV 1:n Aamu-tv:ssä haastateltiin eduskuntapuolueiden puheenjohtajien tapaan myös merkittävimpien vaaliorganisaatioiden vetäjiä, jotka näissä vaaleissa olivat kaikki myös rekisteröityjä puolueita. Myös kantelun tarkoittamalla puolueella oli puheenvuoro. Ehdokkaita asettaneiden eduskunnan ulkopuolisten ryhmittymien kampanjoita ja tavoitteita käsiteltiin myös kahdessa muussa ohjelmassa. Edelleen selvityksestä ilmeni, että suureen vaalikeskusteluun oli kutsuttu kahdeksan silloiseen eduskuntaan vähintään yhden edustajan saaneen puolueen puheenjohtajat.”

”Edelleen oikeusasiamies Paunio on 30.8.2007 antamassaan ratkaisussa (Dnro 1767/4/07) todennut, että hänen käsityksensä mukaan puoluelain 10 §:n 2 momentti ei oikeuta esimerkiksi jonkin puolueen täydellistä sivuuttamista, koska Yleisradion toiminnalta edellytetty tasapuolisuusei silloin toteudu. Paunio lausui puoluelain 10 §:n 2 momentin lähtökohtana siis olevan, että Yleisradio Oy voi ohjelmallisina näkökohtina ottaa huomioon ainakin puolueen suuruuden ja puolueen parlamentaarisen aseman. Kysymykset siitä, minkälaatuissa ja -kestoissa ohjelmissa puolueet esiintyvät, millaisina lähetysaikoina ja millä kanavilla

ne esitetään ja niin edelleen, tulevat Paunion mukaan arvioitaviksi puoluelain 10 §:n 2 momentin näkökulmasta ottaen huomioon myös tasapuolisuusvaatimus.”

Puoluelain 10 §:n (Tasapuolisuusvaatimus) mukaan:

”Valtion, kunnan ja kuntayhtymän viranomaisten sekä niiden määräämisvallassa olevien yhteisöjen ja laitosten on kohdeltava kaikkia puolueita tasapuolisesti ja yhdenmukaisia perusteita noudattaen.

Yleisradio Oy voi soveltaessaan 1 momenttia yhtiön vaaliohjelmiin ottaa huomioon myös ohjelmallisia näkökohtia.”

Omassa vastauksessaan Sakslin totesi:

”Saamani selvityksen perusteella Yleisradio Oy:n ohjelmistoon sisältyy vaalilähetyksiä, joihin myös pienpuolueet voivat osallistua. Niin hallintoneuvoston hyväksymien periaatteiden kuin vastaavan toimittajan ohjelmallisista periaatteista saadun selvityksen perusteella kaikki rekisteröidyt puolueet, myös Seitsemän tähden liike ry, saavat tilaisuuden esittää näkemyksiään radion ja television vaaliohjelmissa sekä vaaleihin liittyvässä verkkopalvelussa.

Edellä esitetyn perusteella katson, että Yleisradio Oy:n vaaliohjelmien järjestämisessä ei ole ilmennyt oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.”

Yleisradion hallintoneuvosto päätti 4.12.2018:

”Radion ja television erillisissä puoluekohtaisissa vaaliohjelmissa edustettuina ovat eduskuntapuolueet. Eduskunnan ulkopuoliset puolueet pääsevät esittelemään näkemyksiään erillisessä näiden puolueiden vaalikeskustelussa.”

Vaaliohjelmien vastaava toimittaja Jouko Jokinen väitti meille lähettämässään kirjeessä, että hallintoneuvosto olisi päättänyt, että ”vaaliohjelmiin osallistuvat hallintoneuvoston päätöksentekohetkellä rekisteröidyt puolueet, joilla on useampi kuin yksi kansanedustaja tämän hetken eduskunnassa.”

Hallintoneuvoston antamasta selvityksestä kävi ilmi, että tuo päätös olikin Jokisen itsensä tekemä.

Jokinen perusteli eduskunnan oikeusasiamiehelle antamassaan selvityksessä päätöstään näin:

”Vaaliohjelmista on tehtävä sekä toimituksen että erityisesti yleisön näkökulmasta hallittavia ja mahdollisimman laadukkaita. Vaaliohjelmien rakenteen kannalta yhdeksän puoluetta on yläraja.”

Vastauksessa Sakslinilla ei ollut huomautettavaa vastaavan toimittajan Jouko Jokisen perusteluun sille, että Tähtiliikettä ei ollut kutsuttu eduskuntapuolueiden keskusteluun. Tällöin hän hyväksyi myös sen, että Jokinen poikkesi entisen oikeusasiamiehen vastaukseen sisältyneestä rajauksesta, jonka mukaan eduskuntapuolueiden keskusteluun riitti yksi kansanedustaja.

Sakslin jätti vastauksessaan huomiotta sen, että vaalikeskusteluihin oli tulossa 19 puoluetta, kymmenen eduskuntapuoluetta ja yhdeksän eduskunnan ulkopuolella olevaa pienpuoluetta. Ne oli siten jaettava kahteen ryhmään, joista toiseen oli tulossa kymmenen keskustelijaa. Hallintoneuvoston tekemän linjauksen perusteella eduskuntapuolue Tähtiliikkeen olisi tietysti pitänyt olla eduskuntapuolueiden joukossa.

Entinen oikeusasiamies Paunio korosti edellä lainatussa vastauksessaan, että ”kysymykset siitä, minkälaisissa ja -kestoissa ohjelmissa puolueet esiintyvät, millaisina lähetysaikoina ja millä kanavilla ne esitetään ja niin edelleen, tulevat arvioitaviksi puoluelain 10 §:n 2 momentin näkökulmasta ottaen huomioon myös tasapuolisuusvaatimus”.

Tähtiliike kutsuttiin kymmenentenä puolueena yhteen eduskunnan ulkopuolisten pienpuolueiden keskusteluun. Periaatesyistä emme osallistuneet.

Paunion kannanotto osoittaa, että hän edellytti tasapuolisuusvaatimuksen täyttämiseksi, että pienpuolueetkin voivat olla esillä monessa vaaliohjelmassa. Sakslinkin käytti vastauksessaan monikkoa eli hänkin edellytti puolueiden voivan esiintyä useissa ohjelmissa.

Tämän olisi pitänyt koskea erityisesti eduskuntapuolue Tähtiliikettä, joka jätettiin hallintoneuvoston periaatepäätöksen vastaisesti eduskuntapuolueiden vaalikeskustelujen ulkopuolelle ja jolle eduskuntapuolueena ei järjestetty omaa ns. puoluepäivää.

On käynyt ilmi, että hallintoneuvoston antamaa ohjeistusta on rikottu myös maakuntatasolla. Tähtiliikettä ei kutsuttu eduskuntapuolueiden vaalikeskusteluun edes Lapissa, vaikka puolueella oli tästä vaalipiiristä eduskuntaan valittu kansanedustaja. Hämeessä 8.4. järjestettyyn eduskuntapuolueiden vaalikeskusteluun ei kutsuttu Tähtiliikettä, mutta siihen osallistui Liike Nyt, vaikka se ei edes ole puolue. Muissakin vaalipiireissä Tähtiliikettä järjestelmällisesti syrjittiin.

Tähtiliikkeelle lähettämässään kirjeessä Jokinen totesi:

”Muussa vaaleihin liittyvässä sisällössä noudatamme pelkästään toimituksellisia päätöksiä ja journalistisia periaatteita, joten aloitteellisuus, aktiivisuus ja kiinnostavuus saavat varmasti vastakaikua journalismissamme.”

Tämä lupaus ei ole lainkaan toteutunut. Tähtiliike ei ole ollut ollenkaan esillä ”muussa vaaleihin liittyvässä sisällössä” eikä edes Yleisradion TV-uutisten lähetyksissä, vaikka niissä ovat saaneet julkisuutta myös eduskunnan ulkopuoliset pienpuolueet.

Tähtiliike uudenlaisena puolueena kiinnostaa äänestäjiä ja siitä olisi tullut antaa tietoa Yleisradion ohjelmissa. Tähtiliikkeen puheenjohtaja on puoluejohtajista ylivoimaisesti kokenein ja hänellä on ollut painavaa sanottavaa vaaleihin liittyvistä kysymyksistä. Journalistiset periaatteet olisivat edellyttäneet tilan antamista hänen näkemyksilleen.

Pyydämme, että oikeusasiamies selvittää, onko Yleisradio eduskuntavaalien vaaliohjelmissa ja muussa vaaleihin liittyvässä sisällössään noudattanut hallintoneuvoston periaatepäätöksiä ja niitä vaalilain tulkintoja, joihin eduskunnan oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies ovat kanteluja käsitellessään päätyneet.

2. Vaalilain noudattaminen Euroopan parlamentin vaaleissa.

Kun Yleisradio kutsui Seitsemän tähden liikkeen 2.4. järjestettävään eduskunnan ulkopuolisten pienpuolueiden vaalikeskusteluun, se liitti mukaan kutsun myös 22.5. toteutettavaan eurovaalien keskusteluun. Muuta tietoa emme ole eurovaaleihin liittyvistä ohjelmista saaneet.

Lähetimme 16.4.2019 Yleisradion hallintoneuvoston puheenjohtajalle Kimmo Kivelälle, toimitusjohtaja Merja Ylä-Anttilalle ja uutis- ja ajankohtaistoimituksen päällikölle Jouko Jokiselle avoimen kirjeen. Pyysimme tietoa siitä, millä tavoin poliittiset puolueet voivat osallistua Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä järjestettäviin Yleisradion vaaliohjelmiin.

Kirje oli kokonaisuudessaan tällainen:

”Seitsemän tähden liike on valmistellut osallistumisestaan Euroopan parlamentin vaaleihin.

Olemme saaneet tietää, että Yle Hämeen päällikkö Päivi Kuisma on ilmoittanut kansanedustajaehdokas Kimmo Kautiolle, että poliittisten puolueiden osallistumisessa Yleisradion vaaliohjelmiin on Euroopan parlamentin vaaleissa tarkoitus soveltaa samoja sääntöjä kuin eduskuntavaaleissa.

Päivi Kuisman viesti Kautiolle oli tällainen:

Hallintoneuvostolle on joulukuussa viety OTSin (ohjelmatoiminnan säännöstön) mukaisesti tieto eduskuntavaalien vaaliohjelmien periaatteista. Niihin on sisältynyt linjaus siitä, että Yle lukee pienpuolueiksi puolueet, joilla on vähemmän kuin 1% eduskunnan kansanedustajista. Linjaus on siis meidän (Ylen), ei HN:n (hallintoneuvoston) tekemä. Paavo Väyrysen puolueella on 0,5%. HN (hallintoneuvosto) ei ole puuttunut periaatteisiin.

Tiedoksenne, että tätä samaa prosenttiosuutta sovelletaan myös EU-vaaleissa ja pohjana on eduskuntavaalien tulos.

Mielestämme ei ole mitään perustetta sille, että puolueiden osallistuminen EU-vaalien vaalikeskusteluihin ja -ohjelmiin määräytyisi eduskuntavaalien tulosten perusteella. Tämä antaisi vaaleissa kohtuuttoman edun kahdeksalle eduskuntapuolueelle, jotka ovat puoluetuen ansiosta muutoinkin etuoikeutetussa asemassa. Tällaisen syrjinnän vuoksi muilla puolueilla ei olisi käytännössä mahdollisuutta saada edustajiaan Euroopan parlamenttiin, jonne äänikynnys on hyvin korkea.

Seitsemän tähden liike joutui eduskuntavaaleissa kärsimään Yleisradion mielivaltaisesta päätöksestä, jolla meidät eduskuntapuolueena suljettiin eduskuntapuolueille järjestettyjen vaalikeskustelujen ja muiden vaaliohjelmien ulkopuolelle. Tästä syystä emme saaneet edustajia uuteen eduskuntaan.

Näissä oloissa meidän on hyvin vaikea olla mukana Euroopan parlamentin vaaleissa, ellei puolueita kohdella tasapuolisesti niiden yhteydessä toteutettavissa Yleisradion vaaliohjelmissä.

Pyydämme, että Yleisradio hyvissä ajoin ennen EU-vaalien ehdokashakemusten jättämistä ilmoittaa, millä tavoin puolueet voivat osallistua vaaliohjelmiin.”

Emme ole saaneet kirjeeseemme vastausta.

Pidämme kansanvallan toteutumisen kannalta tärkeänä tarjota Euroopan parlamentin vaaleissa oma vaihtoehtomme äänestäjien punnittavaksi. Siksi olemme päättäneet jättää ehdokashakemuksemme vaaliviranomaiselle, vaikka Yleisradio ei

ole antanut tietoa siitä, kuinka puolueet voivat vaalikeskusteluihin ja -ohjelmiin osallistua.

Pyydämme, että eduskunnan oikeusasiamies antaa tulkintansa siitä, kuinka Yleisradion on noudatettava vaalilain 10 §:n määräyksiä, kun se järjestää vaaliohjelmia Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä. Vastauksella on kiire sen vuoksi, että vaaliohjelmien suunnittelu on pitkällä.

Helsingissä 18.4.2019

Seppo Hauta-aho

Seitsemän tähden liike ry:n

puoluesihteri